

BIJLAGE BO-1

Beleidskader omslag van minder verwerving naar meer beheer

1. Inleiding

Het kabinet heeft vastgesteld dat realisatie van de nog aan te leggen nieuwe natuurgebieden in de EHS voor een groter deel zal gebeuren met particulier en agrarisch natuurbeheer, waarbij geen grondaankoop plaatsvindt. Voor deze omslag van minder verwerving naar meer beheer is een taakstelling voor particulier en agrarisch natuurbeheer vastgesteld.

In dit beleidskader zijn de afspraken vastgelegd tussen rijk en provincies inzake de realisatie van de omslag.

Het beleidskader voor de omslag stelt duidelijke uitgangspunten voor de omslag en biedt daarbinnen provincies de ruimte de omslag uit te werken. De koopplicht blijft gehandhaafd.

In 2007 zal de Minister van LNV de omslag evalueren.

2. Afbakening

De uitwerking van *het agrarisch natuurbeheer* hangt nauw samen met de aanwijzing van ganzenfoerageergebieden. Vooralsnog wordt de uitwerking van de omslag m.b.t. agrarisch natuurbeheer in dit beleidskader buiten beschouwing gelaten.

3. Uitgangspunten voor de omslag

De provinciale arealen

De taakstelling voor de omslag is gebaseerd op *de restanttaakstelling verwerving nieuwe natuur op 1-1-2004*. Hiervan zal 60% via verwerving worden gerealiseerd. De resterende 40% wordt gerealiseerd door particulier natuurbeheer (3/4^e) en agrarisch natuurbeheer (1/4^e). Deze taakstelling voor particulier natuurbeheer betekent een uitbreiding van de oorspronkelijke taakstelling voor particulier natuurbeheer en telt op bij de oude taakstelling van 19.200 ha.

Tot 2018 zijn de hectaretaakstellingen daarmee als volgt:

	Te realiseren (ha)	Waarvan robuuste verbindingen
Restant taakstelling verwerving	46.500	15.000
Totaal te realiseren Particulier natuurbeheer *)	42.800	8.000
Te realiseren Agrarisch natuurbeheer i.k.v. omslag	7.700	2.700
Totaal	97.000	25.800

*) De taakstelling voor particulier natuurbeheer is opgebouwd uit: 30% van de restanttaakstelling verwerving nieuwe natuur en robuuste verbindingen, vermeerderd met de oorspronkelijke taakstelling voor particulier natuurbeheer (19.200 ha).

Op basis van de landelijke taakstelling zijn de provinciale arealen berekend (bijlage 1). Uitgangspunt daarbij is voor iedere provincie een evenredige verdeling op basis van:

- Het areaal nog te verwerven nieuwe natuur
- Het areaal robuuste verbindingen
- De oorspronkelijke taakstelling van 19.200 ha.

Op dit moment is er geen aanleiding vanwege specifieke natuurdoelen af te wijken van een evenredige verdeling van de landelijke taakstelling in provinciale arealen.

De natuurdoelen

De gewenste natuurkwaliteit staat voorop. Het gaat daarbij om de natuurdoelen die in overleg tussen LNV en de provincies zijn vastgesteld en zijn vastgelegd in de landelijke natuurdoelenkaart en de provinciale natuurgebiedplannen.

De beheerstrategie is afgeleid van de natuurdoelen. Naarmate de natuurdoelen grootschaligere en kwetsbaardere natuur betreffen, nemen de eisen aan inrichting en beheer toe. Bij bepaalde natuurdoelen volstaat individueel beheer op perceelsniveau, terwijl andere natuurdoelen het noodzakelijk maken dat inrichting en beheer voor een heel gebied zijn afgestemd of zelfs in één hand zijn gelegd. De beheerstrategie bepaalt daarmee de voorwaarden die gelden voor particuliere beheerders én bij verwerving en beheer door de terreinbeheerders.

Kosten

De uitwerking van de omslag verloopt budgetneutraal voor LNV en provincies.

De eigendomsituatie

Een effectief en efficiënt beheer vraagt om een beheer van afgeronde eenheden. Het is daarom van belang bij de realisatie van de EHS te streven naar afronding van verworven gebieden tot afgeronde beheereenheden. De omvang van deze eenheden varieert met het natuurdoel van een individueel perceel tot een groot aaneengesloten gebied.

Deelnamebereidheid

Benutting van kansen voor natuurbeheer door particulieren en terreinbeheerders is binnen de voorwaarden van de beheerstrategie belangrijk om de kwalitatieve en kwantitatieve taakstelling voor de EHS in 2018 te kunnen realiseren. De bereidheid van particuliere eigenaren tot deelname aan natuurbeheer kan alleen op gebiedsniveau worden vastgesteld. Het is daarom van belang dat provincies het beleidskader op gebiedsniveau uitwerken samen met (koepel-)organisaties van agrariërs, andere particulieren en terreinbeheerders.

Teneinde te groeien naar het gewenste niveau van beheer, bevorderen de provincies particulier natuurbeheer tot de geplande jaarlijkse groei per jaar bereikt is (ca. 3.000 ha/ jaar).

4. Uitwerking

1. Provincies bepalen, met inachtneming van de uitgangspunten in het beleidskader, de strategie voor de realisatie van de nieuwe natuur en de robuuste verbindingen in overleg met (koepel) organisaties van agrariërs, andere particulieren en terreinbeheerders. De realisatiestrategie geeft voor ieder gebied duidelijkheid of realisatie wordt nagestreefd via een actieve verwervingsstrategie, of via een actieve beheerstrategie. Bij de realisatiestrategieën spelen de in het beleidskader genoemde uitgangspunten een belangrijke rol. Uitgegaan wordt van een vaststelling van provinciale realisatiestrategieën voor 1 januari 2006.
2. In de gebieden met een actieve verwervingsstrategie koopt BBL actief vrijkomende gronden aan en levert deze door aan de terreinbeheerder. Ook kunnen de terreinbeheerders (m.u.v. SBB) zelf vrijkomende gronden aankopen.
3. In de gebieden met een actieve beheerstrategie koopt BBL ook actief vrijkomende gronden. BBL zoekt na aankoop naar een particuliere koper, die zich wil verplichten tot eindbeheer gericht op de natuurdoelen. Vindt BBL binnen 6 maanden geen geschikte particuliere koper, dan wordt tot aankoop en doorlevering aan de terreinbeheerder overgegaan.
4. Waar BBL reeds gronden in bezit heeft in gebieden met de nadruk op particulier natuurbeheer, zoekt BBL ook hiervoor gedurende 6 maanden naar een particuliere koper. Als geen geschikte particuliere koper gevonden wordt, zal tot doorlevering aan de terreinbeheerder worden overgegaan.
5. De uitwerking van het beleidskader voor de omslag wordt voor de robuuste verbindingen gekoppeld aan de begrenzing en de vaststelling van de natuurdoelen van de robuuste verbindingen. Dit betekent dat voor de eerste tranche het beleidskader wordt uitgewerkt uiterlijk op 1 januari 2008. Uitwerking van het beleidskader voor de tweede tranche vindt plaats op basis van nadere afspraken tussen LNV en de provincies.
6. Terreinbeheerders en particuliere beheerders hebben in overleg met LNV een notitie opgesteld over de gewenste beheerstrategie voor de verschillende natuurdoelen (bijlage 2). Deze notitie is een hulpmiddel voor de provincies bij de uitwerking van het beleidskader.
7. LNV stelt met de provincies en DLG een uitvoeringsinstructie op voor 1 juni 2005.

Bijlage 1. Tabel taakstellingen particulier natuurbeheer per provincie
 Op basis van restant taakstellingen verwerving 1-1-2004. BvE, 12-01-2005

Uitgangspunten:

Restant taakstelling verwerving nieuwe natuur op 1-1-2004: 51.693 ha

Restant taakstelling verwerving 1^e tranche robuuste verbindingen op 1-1-2004: 13.117 ha

Restant taakstelling verwerving 2^e tranche robuuste verbindingen op 1-1-2004: 12.650 ha

<i>Provincie</i>	<i>particulier Natuurbeheer Van Aartsen (19.200 ha)¹</i>	<i>Nieuwe natuur taakstelling Particulier Natuurbeheer ivm de omslag (30% van restant- taakstelling verwerving op 1-1-2004)</i>	<i>1^e tranche Robuuste Verbindingen taakstelling Particulier NatuurBeheer ivm de omslag (30% van restant- taakstelling 1^e tranche RV op 1-1-2004)</i>	<i>2^e tranche Robuuste Verbindingen taakstelling Particulier Natuurbeheer ivm de omslag (30% van restant- taakstelling 2^e tranche RV op 1-1-2004)</i>	<i>Totaal taakstelling Particulier Natuurbeheer</i>
Groningen	1.313	680	163	83	2.238
Friesland	2.064	1.665	0	810	4.539
Drenthe	1.842	847	480	360	3.529
Overijssel	2.227	2.381	510	945	6.063
Gelderland	2.329	1.829	675	750	5.583
Utrecht	1.301	1.381	240	75	2.997
Flevoland	202	111	45	90	448
Noord-Holland	1.677	1.051	368	0	3.096
Zuid-Holland	1.421	712	330	381	2.844
Zeeland	681	231	150	231	1.293
Noord-Brabant	2.645	2.798	345	18	5.806
Limburg	1.500	1.823	630	53	4.005
Projectenpot onverdeeld			330		330
Totaal	19.200	15.508	4.265	3.795	42.770

¹ De taakstelling is niet verminderd met het aantal gerealiseerde ha particulier natuurbeheer binnen begrenzing.

Bijlage 2. Strategie per natuurdoel: relatie natuurdoelen en beheersstrategie

Deze bijlage is bedoeld als hulpmiddel voor provincies bij het aanwijzen van gebieden waar de nadruk meer op verwerving ligt en gebieden waar de nadruk meer op particulier natuurbeheer ligt.

In deze bijlage zijn beheersstrategieën uitgewerkt en is de relatie met de natuurdoelen gelegd.

Factoren die van belang zijn voor de te onderscheiden vormen in beheerstrategie

1. Beheer in één hand

Beheer in één hand is met name belangrijk als de realisatie van de natuurdoelen:

- vraagt om gebiedsgerichte inrichting en beheer
- vraagt om veel deskundigheid over processen die extern én intern spelen i.r.t. van bodemgesteldheid, waterbeheer (basisch grondwater i.c.m. zuur hemelwater) etc.
- hoge eisen stelt aan de cyclus van planning, monitoring en evaluatie.

Voorbeeld: bij integrale begrazing in een groot gebied is het van belang dat het beheer door één partij wordt uitgevoerd. (Dat kan overigens ook een organisatie zijn die gevolmachtigd is om namens een aantal eigenaren te opereren).

2. Op gebiedsniveau afgestemde inrichting en beheer

Op gebiedsniveau afgestemde inrichting en beheer is met name belangrijk als de realisatie van de natuurdoelen:

- vraagt om gebiedsgerichte inrichting en beheer
- vraagt om veel deskundigheid over processen die extern spelen i.r.t. van bodemgesteldheid, waterbeheer (basisch grondwater i.c.m. zuur hemelwater) etc. Het interne beheer stelt minder hoge eisen dan bij het voorgaande punt
- hoge eisen stelt aan de cyclus van planning, monitoring en evaluatie.

Voorbeeld: beheer van waardevolle natte natuurtypen, bijv. vochtig schraalland, waarbij de waterhuishouding van een groot omringend gebied op orde moet zijn, zoals een goede kwaliteit oppervlaktewater, toevoer gebufferd grondwater etc.

3. Op gebiedsniveau afgestemd individueel beheer

Op gebiedsniveau afgestemd individueel beheer is met name nodig als de realisatie van de natuurdoelen vraagt om een afstemming van en deskundigheid over het *interne* beheer over een groot gebied

Voorbeeld: weidevogelbeheer. Hierbij gaat het niet alleen om een adequaat beheer van een individueel perceel maar van het op elkaar afgestemd zijn van het beheer van een veel groter aantal percelen.

Let op: de mate van gevraagde deskundigheid loopt hier sterk uiteen. Bij weidevogelgrasland is die hoog, bij grote bossen is die laag. Bossen deel je wel toe aan deze categorie omdat zaken als omvorming, kap, recreatiegeleiding wel vragen om afstemming over een groter deel van het bos.

4. Individueel beheer

Individueel beheer is mogelijk als de realisatie van de natuurdoelen weinig/geen eisen stelt aan afstemming van het beheer over de grenzen van het eigen perceel

Voorbeeld: een klein bosje, een poel, en bloemrijke dijk, een kalkgrasland. Percelen waarvan de natuur redelijk kan functioneren zonder een directe relatie tot de directe omgeving. Overigens is dit strikt gezien natuurlijk niet juist: denk aan factoren als stikstofdepositie, kansen op vestiging en uitsterven van soorten, mogelijkheid voor gradiënten etc.

Beheerstrategie	Relevante factoren	Natuurdoelen
Beheer in één hand	Beheer in één hand is met name nodig als de realisatie van de natuurdoelen: <ul style="list-style-type: none"> • vraagt om <i>gebiedsgerichte inrichting en beheer</i> • vraagt om veel deskundigheid over processen die <i>extern én intern</i> spelen i.r.t. van bodemgesteldheid, waterbeheer (basisch grondwater i.c.m. zuur hemelwater) etc. • hoge eisen stelt aan de <i>cyclus van planning, monitoring en evaluatie</i> 	Grootschalige natuur (natuurdoelen 1-5)
Op gebiedsniveau afgestemde inrichting en beheer	Op gebiedsniveau afgestemde inrichting en beheer is met name nodig als de realisatie van de natuurdoelen: <ul style="list-style-type: none"> • vraagt om <i>gebiedsgerichte inrichting en beheer</i> • vraagt om veel deskundigheid over processen die <i>extern</i> spelen i.r.t. van bodemgesteldheid, waterbeheer (basisch grondwater i.c.m. zuur hemelwater) etc. Het interne beheer is hier vaak van het grootste belang, nog belangrijker dan bij grootschalige natuur waar het meer om de processen en minder om de soorten gaat. • hoge eisen stelt aan de <i>cyclus van planning, monitoring en evaluatie</i> 	Natte en zeer arme natuurdoelen uit de categorie 'Bijzondere natuur'. Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • hoogveen en natte heide (14) • moerassen (8) • natte schraallanden (9a)
Afgestemd individueel beheer	Op gebiedsniveau afgestemd individueel beheer is met name nodig als de realisatie van de natuurdoelen vraagt om een afstemming van en deskundigheid over het <i>interne</i> beheer over een groot gebied	Overige natuurdoelen uit de categorie bijzondere natuur. Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • natuurbossen Natuurdoelen uit de categorie multifunctionele natuur: <ul style="list-style-type: none"> • multifunctionele bossen • weidevogelgraslanden
Individueel beheer	Individueel beheer is mogelijk als de realisatie van de natuurdoelen weinig/geen eisen stelt aan afstemming van het beheer over de grenzen van het eigen perceel	Overige natuurdoelen uit de categorie multifunctionele natuur, zoals bloemrijke graslanden

	Grootschalige natuur (A)	Strategie op hoofdlijnen
1	Beek- en zandboslandschap	1
2	Rivierenlandschap	1
3	Veen- en zeekleilandschap	1
4	Duinlandschap	1
5a	Meer	1
5b	Begeleid getijdengebied	1
	Getijdengebied en Zee	1
	Totaal (A)	
	Bijzondere natuur (B)	
6	Beek	2
7a	Brak water	2
7b	Ven en duinplas	2
8	Moeras	2 (3)
9a	Nat schraalland	2
9b	Nat, matig voedselrijk grasland	3 (2)
10	Droog schraalgrasland	3 (2)
11	Kalkgrasland	4 (2-3)
12	Bloemrijk grasland	4
13	Zilt grasland	2-3
14	Natte heide en Hoogveen	2
15	Droge heide	3 (2)
16	Zandverstuiving	2
17	Reservaatsakker	4
18	Bos van laagveen en klei	3
19	Bos van arme gronden	3
20	Bos van rijke gronden	3
21	Bos van bron en beek	3 (2)
	Totaal (B)	
	Multifunctionele natuur (C)	
22	Multifunctionele grote wateren	4 (3)
23	Overig stromend en stilstaand water	4 (3)
24a	Multifunctionele graslanden	3
24b	Wintergastengrasland	3
25	Overige natuur	4 (3)
26	Middenbos, Hakhout en Griend	4
27	Multifunctioneel bos	4
	Totaal (C)	

Een aantal natuurdoelen past in twee categorieën. Dit is vaak afhankelijk van de mate waarin reeds inrichting is gepleegd. Als het gebied al ingericht is kan beheer eenvoudiger worden dan als ook nog inrichting dient plaats te vinden.